

**Regeringens proposition till Riksdagen med förslag
till lag om registrerat partnerskap**

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att det stiftas en lag om registrerat partnerskap. I den föreslagna lagen ges två personer av samma kön vilka vardera fyllt 18 år möjlighet att registrera sitt partnerskap. Partnerskap registreras så att vardera parten i ett parförhållande tillsammans undertecknar en handling som avser registrering och den myndighet som förrättar registreringen bestyrker handlingen med sin namnteckning.

Registrering av partnerskap föreslås med vissa undantag ge samma rättigheter och skyldigheter som ingående av äktenskap. Det registrerade partnerskapet skall dock vara en separat från äktenskapet avskild rättslig institution. På registrerade partnerskap tillämpas enligt förslaget inte bestämmelserna i faderskapslagen och inte heller andra bestämmelser som gäller make uteslutande på grund av dennes kön. På registrerade partnerskap

tillämpas enligt förslaget inte heller de bestämmelser i adoptionslagen som gäller makes rätt att adoptera barn och inte bestämmelserna om makes släktnamn i namnlagen.

De bestämmelser som gäller upplösning av äktenskap skall enligt förslaget tillämpas på upplösning av registrerade partnerskap. När det gäller rättsverkningar, motsvarar upplösning av partnerskap upplösning av äktenskap.

Partnerskap kan registreras i Finland, om parterna i ett parförhållande eller åtminstone den ena av dem har i den föreslagna lagen avsedd nära anknytning till Finland. I den föreslagna lagen finns också bestämmelser om när en finsk domstol kan pröva ett ärende som gäller upplösning av partnerskap.

Den föreslagna lagen avses träda i kraft cirka två månader efter att den har antagits och blivit stadfäst.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	2
ALLMÄN MOTIVERING	4
1. Inledning.....	4
2. Nuläge.....	4
2.1. Familjebegreppet i lagstiftningen	4
2.2. Den internationella utvecklingen	5
De nordiska länderna.....	6
Vissa andra länder	6
3. Bedömning av nuläget.....	9
3.1. Allmänt.....	9
3.2. Praktiska problem.....	10
Separation.....	10
Den ena partens död.....	11
Tolkning av familjebegreppet	12
Partnerskap som registrerats utomlands.....	12
3.3. De grundläggande och mänskliga rättigheterna.....	12
Allmänt.....	12
Grundlagen	13
De mänskliga rättigheterna	13
4. Propositionens mål och de viktigaste förslagen	14
Allmänt.....	14
Registrering av partnerskap	14
Registreringens rättsverkningar.....	14
Upplösning av registrerat partnerskap	15
Internationellt privaträttsliga bestämmelser.....	15
5. Propositionens verkningar.....	15
6. Beredningen av propositionen.....	15
Familjekommissionens betänkande.....	15
Riksdagens utlåtande med anledning av en lagmotion.....	16
Arbetsgruppens betänkande	16
DETALJMOTIVERING	17
1. Lagförslaget	17
1 kap. Registrering av partnerskap	17
2 kap. Upplösning av registrerat partnerskap.....	18
3 kap. Ett registrerat partnerskaps rättsverkningar	19
4 kap. Bestämmelser som hör till den internationella privaträtten.....	20
5 kap. Särskilda bestämmelser.....	22
2. Ikraftträdande	22
3. Lagstiftningsordning.....	22

LAGFÖRSLAGET.....	23
om registrerat partnerskap	23

ALLMÄN MOTIVERING

1. Inledning

Inställningen till kärlek, tillgivenhet och sexualitet mellan personer av samma kön har beroende på kultur och tidpunkt varierat mellan starkt negativ och den uppfattningen att sådana förhållanden är helt naturliga. Inställningen i många väststater har från att ha varit negativ så småningom utvecklats i riktning mot godkännande. Detta syns i lagstiftningen bland annat genom att homosexuella handlingar inte längre är straffbelagda, skyddsåldersgränserna har gjorts enhetliga, skydd mot diskriminering har införts och i vissa länder har det också gjorts möjligt att ingå partnerskap.

I strafflagen (39/1889) var homosexuella handlingar straffbelagda till år 1971. I reformen av bestämmelserna om sexualbrott i strafflagens 20 kap. ströks i syfte att främja likställigheten de bestämmelser som särskilt gällde homosexuella gärningar. Diskriminering av homosexuella blev en straffbelagd handling år 1995, vilket också visar att den allmänna inställningen har förändrats. Sedan år 1981 finns homosexualiteten inte i sjukdomsklassificeringen i Finland och inom medicinen anses den således inte längre vara en störning eller en sjukdom. Enligt forskningsresultaten har också finländarnas allmänna inställning till parförhållanden mellan personer av samma kön under den senaste tiden blivit positivare.

2. Nuläge

2.1. Familjebegreppet i lagstiftningen

Familjeförhållandet har en viktig betydelse när det gäller underhåll, omsorg och emotionellt stöd mellan parterna i förhållandet. Till familjen hör dessutom ekonomisk gemenskap och samstämmiga intressen. Familjereaktionen påverkar genom den lagstiftning

som tillämpas på familjen på flera olika sätt individens rättigheter och skyldigheter.

Den lagstiftning som ger familjebanden betydelse kan indelas i egentlig familjelagstiftning och sådan lagstiftning som beaktar familjen. Den egentliga familjelagstiftningen reglerar familjebildning och upplösning av familjer samt parternas inbördes rättigheter och skyldigheter, till exempel rätten till underhåll av den andra maken eller rätten till familjens egendom. I den lagstiftning som beaktar familjen fastställs hur familjeförhållandet påverkar individens rättigheter och skyldigheter, till exempel rätten till sociala förmåner.

Den finska lagstiftningen känner inte ett enhetligt familjebegrepp, utan familjebanden eller förhållandet mellan närstående personer har definierats olika beroende på sammanhanget. En del av lagstiftningen gäller endast makar, till exempel bestämmelserna i äktenskapslagen (234/1929) om makars egendom och underhållsskyldighet, bestämmelserna i ärvdabalken (40/1965) om efterlevande makes arvsrätt och bestämmelserna i namnlagen (694/1985) om rätten att ta den andra makens namn.

Dessutom finns det lagstiftning i vilken en kvinnas och en mans samlevnad i ett förhållande som påminner om äktenskap jämföras med äktenskap i fråga om rättsverkningar. I olika lagar finns sinsemellan delvis avvikande definitioner på *äktenskapsliknande förhållanden*, det vill säga samboförhållanden. I vissa lagar hänvisar man till äktenskapsliknande förhållanden utan tilläggsbestämningar, till exempel lagen om hyra av bostadslägenhet (481/1995). I vissa lagar, till exempel barnbidragslagen (796/1992) förutsätts dessutom att parterna fortgående lever tillsammans i gemensamt hushåll. Rättsverkningar kan också ges enbart åt sådana äktenskapsliknande förhållanden i vilka parterna tidigare varit gifta med varandra eller har eller har haft ett gemensamt barn. Så är det till exempel i inkomstskattelagen (1535/1992). I andra lagar förutsätts åter att de personer som lever

tillsammans har upprättat ett ömsesidigt avtal om underhåll, till exempel lagen om olycksfallsförsäkring (608/1948). I lagen om utkomststöd (1412/1997) och i bilskattelagen (1482/1994) föreskrivs uttryckligen att det är fråga om äktenskapsliknande samlevnad mellan två personer av olika kön.

Det finns också lagstiftning där det avgörande är närheten i förhållandet mellan parterna, det att man hör till en familj eller det gemensamma hushållet. Till exempel i socialvårdslagen (710/1982) föreskrivs om stöd för närståendevård som kommunen kan avtala om bland annat med en närstående till den vårdbehövande och i lagen om bostadsbidrag (408/1975) används begreppet hushåll.

De olika familjebegreppen i lagstiftningen behandlas närmare i familjekommissionens betänkande om familjerna och lagen (kommittébetänkande 1992:12). I justitieministeriets lagberedningsavdelnings publikation 2/1999 (s. 8—22) som behandlar lagen och parförhållanden mellan personer av samma kön beskrivs den lagstiftning där familjerelationer beaktas. Det har inte varit möjligt att ge en uttömmande förteckning på lagar, eftersom det finns ett så stort antal bestämmelser som tar hänsyn till familjerelationer. I publikationen finns exempel på lagstiftning från familje-, social- och skatterättsens område samt vissa andra rättsområden.

De parförhållanden som *två parter av samma kön* bildar står helt utanför den reglering som gäller äktenskap och äkta makar. I praxis har bestämmelserna om par som lever i äktenskapsliknande förhållanden inte i allmänhet ansetts gälla personer av samma kön. Ett undantag i detta avseende är lagstiftningen om utlännningar där en livs-kamrat av samma kön i praxis ansetts vara en nära anhörig och där parterna i par-förhållandet jämföras med dem som lever i äktenskapsliknande förhållanden (18 och 20 § utlänningslagen 378/1991). Däremot har parförhållanden mellan personer av samma kön kunnat höra till tillämpningsområdet för sådan lagstiftning där det avgörande är närheten i förhållandet mellan parterna, att man hör till en familj eller det gemensamma hushållet. Till exempel begreppet hushåll i lagen om bostadsstöd har i praxis tolkats så att det också inbegriper personer av samma kön som bor

tillsammans.

2.2. Den internationella utvecklingen

Den samhälleliga utvecklingen har under de senaste decennierna lett till en större variationsrikedom när det gäller samlevnadsformer. Även om äktenskapet har bevarat sin dominerande ställning som form för etablerade parförhållanden i de flesta länderna i Europa, håller äktenskapsliknande samlevnad på allt bli allt vanligare överallt. Också parförhållanden mellan personer av samma kön har blivit ett allt synligare fenomen till följd av attitydförändringarna. Dessutom förekommer samlevnad som grundar sig på vänskap och ömsesidig omsorg mellan två eller flera personer.

Personer av samma kön kan nuförtiden registrera sitt parförhållande i vissa europeiska länder. Genom registreringen får parterna i parförhållandet en rättsställning som påminner mycket om den rättsställning som makar har. I Europa har det på detta sätt uppstått en ny juridisk institution, det registrerade partnerskapet. I många europeiska stater har man dessutom under de senaste åren stiftat lagar som gäller olika former av samlevnad och i vilka man omfattat olika lösningar för hur man förhåller sig till par av samma kön.

I allmänhet har man gett par av samma kön möjlighet att registrera sitt parförhållande med rättsverkningar som till stora delar kan jämföras med dem som följer på ingående av äktenskap (Danmark, Island, Norge, Sverige samt ett godkänt lagförslag i Tyskland). I Nederländerna kan också personer av motsatt kön utnyttja denna form för ingående av ett med äktenskap jämförbart parförhållande. I vissa andra länder (Belgien, Frankrike och vissa autonoma territorier i Spanien) har man däremot stannat för en lösning enligt vilken registrering är möjlig, men den har avsevärt mer begränsade rättsverkningar än ett äktenskap. I dessa fall kan också personer av motsatt kön som lever i äktenskapsliknande förhållanden låta registrera sitt parförhållande. I åtminstone två länders lagstiftning (Sverige och Ungern) ansluter man till samlevnaden mellan två personer av samma kön familjerättsliga verkningar också utan registrering. I Nederländerna har ett lagförslag enligt vilket

två personer av samma kön kan ingå äktenskap avlåtits.

Ovan nämnda reglering beskrivs närmare nedan.

De nordiska länderna

I alla de andra nordiska länderna har det stiftats lagar som gör det möjligt att registrera parförhållanden mellan personer av samma kön. I Island finns bestämmelserna om registrering av parförhållanden mellan personer av samma kön i en lag, lög om stadfesta samvist, som trädde i kraft den 27 juni 1996. I Norge finns "lov om registrert partnerskap" (30 april. Nr. 40. 1993) och den trädde i kraft den 1 augusti 1993. Den svenska lagen om registrerat partnerskap (1994:1117) trädde i kraft den 1 januari 1995. I Danmark finns bestämmelserna om registrering av parförhållanden mellan personer av samma kön i "lov om registereret partnerskab" (L 7.6.1989 N:o 372) som trädde i kraft den 1 oktober 1989.

Lagarna i de nordiska länderna är till stora delar likadana. Enligt de nordiska lagarna, förutom den norska lagen, kan ett parförhållande registreras i respektive stat om åtminstone den ena parten i parförhållandet är bosatt i staten i fråga och har medborgarskap där eller vardera parten (i Sverige någondera parten) i parförhållandet har varit bosatt i staten i fråga i minst två års tid före registreringen av parförhållandet. I dessa länders lagar jämföras medborgare i de nordiska länderna med varandra. I den svenska lagen jämföras dessutom nederländska medborgare med nordiska medborgare. I de andra nordiska länderna än Norge är utgångspunkten den att också medborgare i andra stater kan jämföras med medborgare i de nordiska länderna, om dessa stater har gällande lagstiftning om registrerade parförhållanden. Förutsättningen för registrering i Norge är att den ena eller vardera parten i ett parförhållande bor i Norge och att åtminstone den ena av dem har norskt medborgarskap.

Förutsättningar för registrering av ett parförhållande enligt de nordiska lagarna är, förutom medborgarskapet och kravet på att parterna skall vara bosatta i ett nordiskt land, det att parterna är myndiga och av samma kön, att inte någondera är gift eller partner i

ett registrerat partnerskap och att parterna inte är nära släkt med varandra. Registreringen förutsätter däremot inte att parterna bor tillsammans eller, med undantag av Norge, att de är homosexuella.

Enligt de nordiska lagarna har registrerade partnerskap, med några undantag, samma rättsverkningar som äktenskap. I regel tillämpas på registrerade parförhållanden äktenskapslagens förmögenhetssystem, makarnas ömsesidiga underhållsskyldighet och det som bestäms om äktenskapsskillnad, och part i ett registrerat parförhållande på samma sätt som en make ärver den andra parten efter dennes död.

Ett registrerat par har dock inte i alla avseenden samma rättsliga ställning som ett gift par. Parterna i ett registrerat partnerskap har inte rätt att adoptera ett gemensamt barn och kan inte få assisterad befruktning. I Danmark och Island kan en part i ett parförhållande mellan personer av samma kön adoptera den andra partens barn, dock inte ett barn som har adopterats utomlands. På registrerade parförhållanden tillämpas inte sådana bestämmelser som anknyter rättsverkningar till en makes kön.

Ett registrerat parförhållande kan alltid upplösas i den stat där det registrerades, även om paret vid tidpunkten för upplösande av parförhållandet skulle bo i en annan stat.

Vissa andra länder

Tyskland

Den tyska propositionen med förslag till lag om registrering av parförhållanden mellan personer av samma kön (Gesetzentwurf über die Eingetragene Lebenspartnerschaft, 14/3751) avläts till den tyska förbundsdagen den 4 juli 2000. Av propositionen utarbetades sedermera två olika lagförslag av vilka den ena förutsätter förbundsrådets och den andra enbart förbundsdagens godkännande för att träda i kraft. Det ena lagförslaget om registrering av parförhållanden mellan personer av samma kön godkändes av den tyska förbundsdagen den 10 november 2000.

Enligt lagförslaget kan två personer av samma kön registrera sitt parförhållande. Före registreringen skall parterna i parförhåll-

landet anmäla hur de ämnar arrangera sina förmögenhetsförhållanden. De måste särskilt uppge om de vill att ett förmögenhetssystem som motsvarar det som tillämpas på makar skall tillämpas på dem. Andra förutsättningar för registrering är att ingendera av parterna är minderårig, ingendera har ett gällande äktenskap eller registrerat partnerskap, parterna inte är nära släkt med varandra och att vardera önskar åta sig de skyldigheter gentemot varandra som enligt lag hör till partnerskap.

Registrering av ett parförhållande skapar enligt förslaget i huvudsak likartade rättsverkningar som ett äktenskap. Parterna i parförhållandet blir ömsesidigt underhållsskyldiga, de kan ta ett gemensamt namn och får viss arvsrätt efter varandra. När det gäller delning av egendom, det gemensamma hemmet och bohaget vid en upplösning av partnerskapet är det enligt förslaget möjligt att skydda den svagare parten i förhållandet. Parterna i ett partnerskap har också möjlighet att föra frågor om delning av egendom till familjedomstolen (Familiengericht) för avgörande. En partner blir enligt förslaget i begränsad omfattning vårdnadshavare till den andra partners barn som bor med parterna. Med detta avses möjlighet att delta i beslutsfattandet i frågor som gäller barnets dagliga liv. Partnerskap upplöses antingen vid den andra partners död eller genom domstolsbeslut.

Nederländerna

I Nederländerna trädde lagen om registrerat partnerskap (geregistreerd partnerschap) i kraft den 1 januari 1998. Denna lag avviker från de nordiska lagarna på så sätt att möjligheten att registrera partnerskap också öppnats för par som består av en kvinna och en man. Till det nederländska parlamentet har avlåtits ett lagförslag (Wet openstelling huwelijk voor personen van hetzelfde geslacht) enligt vilket personer av samma kön också skall kunna ingå äktenskap. Efter att den föreslagna lagen har antagits kommer också par som består av personer av samma kön att ha möjlighet att välja om de registrerar sitt parförhållande eller ingår äktenskap.

I Nederländerna förutsätter en registrering att vardera parten i ett parförhållande är

myndig och att det inte finns något hinder mot registrering. Hinder mot registrering är bland annat gällande äktenskap eller registrerat partnerskap samt nära släktskap. Också två utländska medborgare kan ingå registrerat partnerskap i Nederländerna. Härvid förutsätts emellertid att parterna i parförhållandet har laglig rätt att vistas i landet.

Ett registrerat partnerskap har långt samma rättsverkningar som ett äktenskap. Parterna i partnerskapet har bland annat underhållsskyldighet gentemot varandra, rätt till efterlevandepension, arvsrätt efter den andra parten och likadan arvsbeskattning som makar. Par av samma kön har inte rätt att adoptera barn. Till det nederländska parlamentet har avlåtits ett lagförslag (Adoptie door personen van hetzelfde geslacht) enligt vilket par som består av personer av samma kön gemensamt skall kunna adoptera ett barn. I lagförslaget har möjligheten att ta ett adoptivbarn begränsats till inhemska adoptioner.

Ett registrerat partnerskap upplöses då bägge parterna tillsammans meddelar detta till myndigheten i fråga eller den ena parten ensam ber domstolen om ett sådant beslut. Ett registrerat partnerskap upplöses också då den ena parten avlider.

Belgien

Den belgiska lagen om samlevnad (Loi instaurant la cohabitation légale) gavs den 23 november 1998. Lagen tillämpas på par bestående av personer av motsatt eller samma kön som skriftligen anmält sitt förhållande till den lokala folkbokföraren. Anmälan kan göras av myndiga personer som inte vare sig är gifta eller parter i ett registrerat parförhållande. Nära släktskap mellan parterna i förhållandet är inte ett hinder mot registrering.

Registrering av samboende skapar skyldighet för vardera parten att enligt sin förmåga delta i utgifterna för det gemensamma hushållet. De samboende ansvarar tillsammans för skuld som den ena upptagit, om skulden ansluter sig till samboendet eller till barn som de samboende sköter om tillsammans. Vardera äger sin egen egendom och vet man inte vem som äger viss egendom, presumeras den vara gemensam. Den bostad som används som gemensamt hem och bohag skyd-

das genom bestämmelser enligt vilka den ena parten inte får sälja eller pantsätta egendomen utan den andra partens samtycke. De samboende har inte arvsrätt efter varandra.

Den i lagen avsedda samlevnaden upphör då den ena parten ingår äktenskap eller avlider. Samlevnaden upphör också då en gemensam eller ensidig anmälan om upplösning görs till den lokala folkbokföraren. När samlevnaden upphört har part inte rätt att få underhållsbidrag av den andra parten.

Spanien

De spanska autonoma territorierna har befogenhet att stifta familjerättsliga lagar. I Aragonien och Katalonien har detta lett till territoriell lagstiftning om samboende.

Aragonien. Parlamentet i Aragonien har den 12 mars 1999 antagit en lag om ogifta etablerade par (*Ley relativa a parejas estables no casadas*). Lagen ger par av både samma och motsatt kön möjlighet att registrera sitt parförhållande. Registrering förutsätter att parterna i parförhållandet är myndiga, inte lever i äktenskap eller registrerat parförhållande med någon annan och inte är nära släkt med varandra. Om paret sambott i minst två års tid, kan den ena parten genom att förete tillräckliga bevis för samlevnaden få parförhållandet registrerat till och med mot den andras vilja. Registrerade parförhållanden har samma rättsverkningar som äktenskap till den del det gäller underhåll, skulder som hänför sig till det gemensamma hushållet, arv, rätten till efterlevandepension och beskattning.

Ett registrerat parförhållande upplöses när den ena parten avlider, parterna tillsammans eller den ena parten ensam meddelar registreringsföraren att paret skiljer sig, parterna i parförhållandet redan bott åtskils i över ett års tid eller den ena parten ingår äktenskap. När ett registrerat parförhållande upplöses har en part i förhållandet möjlighet att få ersättning av den andra parten, om den sistnämnde får oskälig ekonomisk fördel av separationen. En part i parförhållandet kan också ha rätt till underhåll av sin före detta livskamrat. När den ena parten avlider har den andra parten rätt till det gemensamma bohaget. Dessutom

har denne rätt att bo kvar i det gemensamma hemmet i minst ett års tid räknat från dödsfallet.

Katalonien. Parlamentet i Katalonien har den 15 juli 1998 antagit en lag om etablerade förhållanden mellan par (*Ley de Uniones Estables de Parejas*, 10/1998). Lagen trädde i kraft den 23 oktober 1998. Lagen om etablerade förhållanden mellan par tillämpas både på par av samma och motsatt kön. Tillämpningen av lagen innebär enligt en uttrycklig bestämmelse i den inte att de förhållanden som hör till lagens tillämpningsområde skulle jämföras med äktenskap.

Tillämpning av lagen förutsätter att en notarie har registrerat parförhållandet. Ett parförhållande kan registreras om det inte finns hinder mot registrering. Hindren mot registrering är nästan desamma som hindren mot äktenskap. Rättsverkningarna av registreringen av ett parförhållande hänför sig bland annat till utgifter och skulder för det gemensamma hushållet, begränsningar av rätten att råda över det gemensamma hemmet och där befintligt bohag samt till vissa sociala förmåner.

Ett registrerat parförhållande upplöses då parterna eller den ena av dem vill upplösa parförhållandet, då parterna de facto redan bott åtskils i över ett års tid, då den ena parten ingår äktenskap eller ett nytt registrerat förhållande eller avlider. Upplösningen skall meddelas notarien. Efter separationen kan den som är i behov av underhåll få underhållsbidrag av sin före detta livskamrat. Part i förhållandet kan dessutom få ersättning av den andra parten, om den sistnämnde fått oskälig ekonomisk fördel på den andra partens bekostnad. När den ena parten i parförhållandet avlider, har den andra parten rätt till bohaget i det gemensamma hemmet. Den efterlevande parten har rätt att bo kvar i det gemensamma hemmet i minst ett års tid. Dessutom har parterna arvsrätt efter varandra.

Frankrike

I Frankrike har det den 16 november 1999 trätt i kraft en lag om avtal som gäller sam-

boende (*pacte civil de solidarité et du concubinage*). Enligt denna lag kan två myndiga personer av olika eller samma kön ingå ett avtal om samboende. Personer som är nära släkt med varandra eller som redan är gifta eller som registrerat ett avtal om samboende med någon annan kan inte ingå ett avtal om samboende.

Avtalet får i lag avsedda rättsverkningar om det registreras vid den lokala domstolen. Avtalsparterna är skyldiga att underhålla varandra och de ansvarar tillsammans för skuld som den ena av dem upptagit för det gemensamma hushållet. Egendom som en av parterna förvärvar efter ingående av avtalet är enligt huvudregeln gemensam. Egendomens samfällighet gäller dock inte egendom som erhållits som gåva eller arv. Inkomstskattelagens bestämmelser om sambeskattnings börjar tillämpas på avtalsparterna när tre år förflutit efter att avtalet registrerades. När det gäller arvs- och gåvobeskattnings blir den lindrigare beskattningen tillämplig när minst två år förflutit efter registreringen. Lagen påverkar inte den lagstiftning som gäller barns ställning. Ett registrerat avtal återgår då den ena avtalsparten avlider eller ingår äktenskap eller då den ena parten ensam eller vardera parten tillsammans gör en anmälan om återgång till den lokala domstolen.

Ungern

Den ungerska civilrättslagen ändrades år 1996 så att där talas om livskamrater i stället för om kvinna och man. Enligt lagen avses med livskamrater två personer som utan att ingå äktenskap med varandra bor i ett gemensamt hem, har ett gemensamt hushåll och ett känslösbaserat förhållande. Definitionen täcker också par av samma kön. Livskamraterna har rätt till den egendom som förvärvats under samboendet. En livskamrats andel i den gemensamma egendomen bestäms enligt hur mycket denne medverkat till att egendomen förvärvats. Kan man inte besluta hur stor medverkan är, presumeras vardera ha bidragit lika mycket. Också hushållsarbete för det gemensamma hemmet beaktas som medverkan.

Europeiska unionen

Europaparlamentet har år 1994 antagit en resolution om homosexuella och lesbiska personers lika rättigheter inom EU (A3-0028/94). I resolutionen uppmanar parlamentet kommissionen att utarbeta ett utkast till rekommendation om homosexuellas och lesbiskas lika rättigheter. Enligt parlamentet kan man med hjälp av rekommendationen bland annat sträva efter att undanröja hindren mot homosexuella och lesbiska pars äktenskap eller med äktenskap jämförbara juridiska arrangemang.

Enligt artikel 13 i Amsterdamfördraget, som trädde i kraft den 1 maj 1999, kan Europeiska unionens råd inom ramen för de befogenheter som Amsterdamfördraget ger gemenskapen, genom enhälligt beslut på förslag av kommissionen och efter att ha hört Europaparlamentet, vidta lämpliga åtgärder bland annat för att bekämpa diskriminering på grund av sexuell läggning. Kommissionen lämnade den 25 november 1999 ett förslag till rådets direktiv (KOM, (99)565 slutl.) om inrättande av allmänna ramar för likabehandling i arbetslivet. Politiskt samförstånd om direktivets innehåll nåddes i rådet den 17 oktober 2000. Syftet med förslaget till direktiv är att skapa allmänna ramar bland annat för avvärjande i arbete och yrke av diskriminering på grund av sexuell läggning för att främja genomförandet av likabehandlingsprincipen i medlemsstaterna. Samtidigt har också politiskt samförstånd nåtts i fråga om en verksamhetsplan som bland annat avser avvärjande inom alla områden av diskriminering på grund av sexuell läggning.

3. Bedömning av nuläget

3.1. Allmänt

I lagstiftningen i Finland beaktas, så när som på vissa begränsade undantag, överhuvudtaget inte parförhållanden mellan personer av samma kön. Dessa parförhållanden får således inte det skydd som ges andra parförhållanden och till dem ansluter det sig inte heller sådana skyldigheter som parter i andra

parförhållanden har.

När det gäller uppgifter avviker inte parförhållanden mellan personer av samma kön från andra parförhållanden. Vid en internationell jämförelse av homosexuella och heterosexuella parförhållanden kan man inte iaktta några betydande skillnader. Alla parförhållanden, oberoende av vilken typ av sexualitet de grundar sig på, åstadkommer trygghet, ömhet och emotionell tillfredsställelse för parterna i förhållandet. I de flesta parförhållanden bildas också ett gemensamt hushåll eller till och med en vidsträcktare ekonomisk gemenskap och inte heller i detta avseende utgör parförhållandena mellan personer av samma kön något undantag.

Att registrera partnerskap är, vid sidan av de rättsverkningar det medför, också på många sätt en betydelsefull händelse. Parterna visar på detta sätt sin känsla av inbördes samhörighet, vilket är ett klart budskap till dem som hör till parternas närmaste krets och till alla andra. Att samhälleligt godkännande saknas kan bidra till att den negativa attityden gentemot homosexualitet fortlever.

Familjebanden beaktas i lagstiftningen på grund av de ovan nämnda uppgifter som familjen har. Till exempel äktenskapslagen reglerar användningen av den egendom som hör till det gemensamma hushållet och delningen av det gemensamma hushållet när äktenskapet upplösts. Genom den efterlevande makens arvsrätt och efterlevandepensionen strävar man att trygga stabiliteten i den efterlevande makens ställning när ett dödsfall inträffat. Regleringen av familjerelationen grundar sig inte på förhållandets sexuella art. Därför finns det inga motiverade skäl till att parförhållanden mellan personer av samma kön skulle lämnas utanför tillämpningsområdet av den lagstiftning som fäster vikt vid familjebanden.

En kvinna och en man kan genom att ingå äktenskap godkänna att det på dem tillämpas bestämmelser som utarbetats med tanke på parförhållanden och deras upplösning. Ett par kan således själv besluta om de vill att den familjerättsliga lagstiftningen i hela sin omfattning skall tillämpas på dem, eller om de nöjer sig med den reglering som gäller äktenskapsliknande förhållanden. Par av samma kön har inte denna valmöjlighet och så när

som på vissa undantag hör de inte heller till tillämpningsområdet för den lagstiftning som gäller äktenskapsliknande förhållanden.

Par av samma kön kan förbereda sig för de juridiska frågor som kommer upp i ett parförhållande enbart genom inbördes avtal eller andra privaträttsliga arrangemang. Dessa förhandsåtgärder kan dock enbart gälla frågor angående vilka det råder avtalsfrihet. Således förblir många frågor, som det ansetts vara nödvändigt att föreskriva om i lag när det gäller andra parförhållanden, utan en sådan lösning som beaktar parförhållandets familjenatur när det gäller par av samma kön. Behövliga avtalsarrangemang kan också lätt försummas, vilket är förståeligt när det gäller förhållanden som grundar sig på känslor. Av par av samma kön förutsätts det initiativrikedom i frågor som för andra par redan är färdigt reglerade i lag.

3.2. Praktiska problem

Separation

Främst kommer den olika behandlingen i lagstiftningen av olika typer av parförhållanden fram i situationer där parförhållandet upplöses för att parterna går skilda vägar eller för att den ena parten avlider. Äktenskapslagen innehåller bestämmelser som syftar till att makarnas egendom skall kunna delas rättvist vid äktenskapsskillnad. I de bestämmelser som gäller avvitrning har man strävat efter att beakta olika synpunkter som har betydelse vid delningen, såsom en parts insats för det gemensamma hushållet, partens behov av egendom för att kunna fortsätta sitt liv efter en äktenskapsskillnad samt strävan att i mån av möjlighet trygga den ekonomiska ställning som uppnåtts under samlevnaden.

För närvarande kan par av samma kön inte utnyttja regleringen i fråga. Det enda sättet att bereda sig på eventuella problem i framtiden är att sätta upp avtal om delning av egendom med tanke på den situationen att man separerar. Sådana avtal kan vara giltiga enligt de allmänna förmögenhetsrättsliga bestämmelserna, men problem kan uppstå i fråga om att de inte är effektiva gentemot parternas borgenärer. Ett på avtal grundat för-

värv kan dessutom ur skatterättslig synvinkel vara en gåva, vilket förpliktar mottagaren att betala gåvoskatt. Om en make vid avvitrning får en andel av den andra makens egendom, är denna utjämning däremot skattefri.

Då ett äktenskap upplöses kan domstolen besluta vilken av makarna som under en övergångsperiod får bo kvar i makarnas gemensamma hem. En make kan också få temporär rätt att använda lös egendom som tillhör den andra maken. Samhället strävar på detta sätt efter att sörja för att de beslut som måste göras när man flyttar i sär kan göras på ett klokt sätt och så att den svagare parten skyddas. I dag har par av samma kön inte denna möjlighet.

Makar kan hos domstol ansöka om att en skiftesman förordnas för att förrätta avvitrning, om de själva inte klarar av att avtala om delning av egendomen. Makar har också möjlighet att kräva jämkning av avvitrningen. Par av samma kön har inte möjlighet att ansöka om en skiftesman för att avskilja egendom. Riktigheten av avskiljandet kan därför inte heller genom klandertalan föras till domstolsprövning. Inte heller finns det några bestämmelser om jämkning för att säkerställa ett rättvist slutresultat av avskiljandet. Part som önskar rättsskydd mot ett avskiljande som denne anser oskäligt är tvungen att formulera sin begäran om rättsskydd till käromål som gäller en bättre rätt till ett visst föremål eller storleken av ägarandelen i det, återbetalning av obehörig vinst eller ersättning för utebliven nytta. Möjligheterna att på ett heltäckande sätt beakta alla de faktorer som påverkat de ekonomiska omständigheterna under parförhållandet är härvid klart sämre än då man yrkar på jämkning av avvitrning. Om parterna i ett parförhållande har gemensam egendom, kan de ansöka om förordnande av god man som avses i lagen om vissa samäganderättsförhållanden för att sälja egendomen. När köpeskillingen delas beaktas dock inte att samägarnas förhållande är av familjenatur.

Den ena partens död

Makar har arvsrätt efter varandra. Om den avlidne maken har bröstarvingar och den ef-

terlevande maken således inte är närmaste arvinge, har den efterlevande maken rätt att till sin död använda den bostad som makarna har använt som sitt gemensamma hem, under förutsättning att det inte till den efterlevande makens förmögenhet hör en bostad som är lämplig som hem för denne. Den efterlevande makens rätt till bostad begränsar således bröstarvingarnas rätt till laglott. Den efterlevande maken skyddas dessutom av de bidragsbestämmelser som finns i 8 kap. ärvdebalken.

Personer av samma kön i ett parförhållande har inte samma möjlighet att vara varandras arvingar. Rätten att använda det gemensamma hemmet efter att den ena parten avlidit eller rätten till bidrag som betalas ur kvarlåtenskapen gäller inte heller parförhållanden mellan personer av samma kön. När en part i ett parförhållande avlider, förrättas avskiljande av egendom mellan den efterlevande parten och den avlidnes dödsbo. Till avskiljandet ansluter sig samma problem som ovan konstaterats föreligga när parterna går skilda vägar.

En del av ovan nämnda problem kan lösas så att parterna upprättar ett inbördes testamente. Ett så kallat universaltestamente till förmån för part ger testamentstagaren delägarställning i dödsboet. Med ett testamente kan också lagbestämda arvingars arvsrätt, med undantag för bröstarvinges laglottsskrav, åsidosättas. Genom ett testamente kan man ändå inte ge den efterlevande parten en lika bra ställning som make får direkt med stöd av lag. En rätt att använda en bostad som ges den efterlevande parten i ett testamente ger vika för rätten till laglott när däremot den efterlevande makens rätt till bostad minskar laglotten. Dessutom bör det beaktas att part som är testamentstagare blir tvungen att betala en arvsskatt vid vars beräkning inte tillämpas bestämmelsen om makeavdrag (12 § lagen om skatt på arv och gåva; 378/1940) och som blir trefaldig jämfört med den skatt som make betalar. I verkligheten kan skattepåföljden bli ännu mer oproportionerlig eftersom äktenskapsrättens förmögenhetssystem inte kan tillämpas på par av samma kön. Den efterlevande parten kan därför inte i form av utjämning erhålla egendom skattefritt.

Den efterlevande partens utkomstproblem

kan tillspetsas också för att parterna i parförhållandet inte kan höra till familjepensions-systemen eller de obligatoriska grupplivförsäkringsarrangemangen, med andra ord komma i åtnjutande av förmåner som en kvinna och en man får genom att ingå äktenskap. Den minskning av underhåll som den ena partens död förorsakar blir alltså inte ersatt på samma sätt som den ersätts vid en makes död.

Tolkning av familjebegreppet

Det faktum att parförhållanden mellan personer av samma kön inte beaktas i lagstiftningen kan påverka också tolkningen av sådan lagstiftning där den närhet som grundar sig på familjeband har betydelse. Som exempel kan nämnas lagen om patientens ställning och rättigheter (785/1992) enligt vilken en patients nära anhöriga eller andra närstående personer kan ges uppgifter om patientens tillstånd i vissa fall. I praktiken har det förekommit fall där till exempel patientens partner av samma kön som patienten själv inte har ansetts vara en sådan närstående person som kan få uppgifter om patienten. En patients livskamrat som oroar sig över hur patienten mår uppfattar naturligtvis denna behandling som mycket orättvis och förödmjukande.

Också på de områden där regleringen baserar sig på normer som fastställts i avtal, till exempel kollektivavtal eller standardavtal, kan det förekomma ovisshet om hur ovan nämnda normer skall tillämpas på livskamrater av samma kön. Problemen kan vara av stor betydelse i vardagslivet. Har till exempel en arbetstagare rätt att inte gå till arbetet när dennes livskamrat insjuknar eller hör de personalförmåner som beviljas en arbetstagares familj också till en sådan livskamrat som är av samma kön som arbetstagaren? Motsvarande situationer kan uppstå också vid tolkning av försäkringsvillkor och till exempel paketresevillkor. Gäller exempelvis ett villkor i ett försäkringsavtal, enligt vilket försäkringen också gäller till förmån för den försäkrades make eller sambo, en livskamrat som är av samma kön som den försäkrade, och har den som köpt en paketresa rätt att

återkalla avtalet när dennes livskamrat insjuknar?

Den nuvarande situationen i lagstiftningen reflekteras också på de livsområden där kulturbundna normer dominerar. Frågan om vem som anhörig har rätt att arrangera den avlidnes begravning och vidta åtgärder som ansluter sig till den har i praktiken framkallat konflikter i sådana fall då den avlidne efterlämnade en livskamrat av samma kön. Den avlidnes släktingar kan ha svårt att godkänna att livskamraten är en sådan anhörig till den avlidne att denne skall ha bestämmanderätt i nämnda frågor.

Partnerskap som registrerats utomlands

Finland erkänner inte utomlands registrerade partnerskap. Om till exempel ett par som registrerat sitt parförhållande i Sverige flyttar till Finland, erkänns de flesta av registreringens rättsverkningar inte i Finland.

Ett av målen i den familjelagstiftning som hör till den internationella privaträtten är att skydda ett familjeförhållande som etablerats på ett behörigt sätt utomlands. I flera internationella konventioner som utarbetats under den senaste tiden har man strävat efter att ett äktenskap som ingåtts eller ett beslut om upplösning av ett äktenskap i en främmande stat så ofta som möjligt skall kunna erkännas i andra konventionsstater. Det vore förenligt med denna målsättning att också se till att den ställning som ett parförhållande har fått genom registrering utomlands består.

Att erkänna partnerskap som registrerats på ett behörigt sätt utomlands förorsakar inte några problem om parförhållanden kan registreras också i Finland. Till ett erkännande kan man i så fall knyta samma rättsverkningar som en inhemsk registrering medför.

3.3. De grundläggande och mänskliga rättigheterna

Allmänt

Parter av samma kön i ett parförhållande ges i lagstiftningen en annan ställning än par som består av personer av olika kön. Par där parterna är av motsatt kön har möjlighet att

ingå äktenskap och genom detta komma att höra till tillämpningsområdet för äktenskapslagstiftningen som särskilt gäller familjeförhållanden, och de andra bestämmelser som särskilt tar hänsyn till familjeband. Å andra sidan har de, om de så vill, möjlighet att stanna utanför familjelagstiftningens tillämpningsområde. Par av samma kön har inte dessa valmöjligheter för tillfället.

Grundlagen

Den nya grundlagen trädde i kraft den 1 mars 2000. Bestämmelserna om de grundläggande rättigheterna togs in i den nya grundlagen sådana de var i regeringsformens II kap. som reviderades år 1995. I 5 § regeringsformen togs vid nämnda reform av de grundläggande rättigheterna in ett förbud mot särbehandling på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd, handikapp eller av någon annan orsak som gäller en människas person. I motiveringen i regeringens proposition nämns som exempel på andra förbjudna diskrimineringsgrunder bland annat en människas sexuella läggning (RP 309/1993 rd, s. 43). Enligt 22 § grundlagen skall det allmänna se till att de grundläggande friheterna och rättigheterna tillgodoses. Av detta och av ovan nämnda förbud mot diskriminering följer att lagstiftaren är skyldig att se till att lagstiftningen inte innehåller bestämmelser enligt vilka människor grundlöst till följd av sin sexuella läggning får en annan ställning än andra.

Det är fråga om förbjuden diskriminering då man inte på ett sätt som är godtagbart med hänsyn till de grundläggande rättigheterna kan motivera varför någon skall ha en annan ställning än andra. De krav som ställs på en godtagbar orsak till särbehandling är enligt regeringens proposition höga i synnerhet då särbehandlingen sker på de grunder som uttryckligen räknas upp i bestämmelsen om diskrimineringsförbud. Förbudet att diskriminera någon på grund av dennes sexuella läggning nämns i motiveringen till regeringens proposition som ett exempel på "någon annan orsak som anknyter till en person". Således kan man anse att de höga krav som ställs på en godtagbar grund också gäller si-

tuationer där människor särbehandlas på grund av sin sexuella läggning.

Genom att ge par av samma kön möjlighet att höra till tillämpningsområdet för familjelagstiftningen förstärker man den jämlika behandlingen av olika familjeformer. På detta sätt främjas genomförandet av den i 6 § grundlagen avsedda jämlikhetsprincipen genom det allmännas åtgärder på det sätt som avses i 22 § grundlagen.

De mänskliga rättigheterna

Den av Förenta Nationernas generalförsamling godkända internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (FördrS 8/1976) och Europarådets medlemsstaters konvention om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (FördrS 19/1990) innehåller bestämmelser som är av betydelse med tanke på den rättsliga behandlingen av parter av samma kön i parförhållanden.

Artikel 26 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter innehåller ett allmänt förbud mot åtskillnad vars område inte begränsats till de rättigheter som tryggas genom konventionen i fråga. I FN:s människorättskommittés tolkningspraxis har artikel 26 ansetts gälla också åtskillnad på grund av sexuell läggning.

Människorättskommittén har konstaterat att olika behandling av å ena sidan personer som lever i äktenskap, å andra sidan personer som lever i äktenskapsliknande förhållanden inte kan anses vara diskriminering (Danning v. Holland 180/1984). I motiveringen påpekade människorättskommittén bland annat att klaganden fritt hade kunnat välja mellan att leva i äktenskap och i ett äktenskapsliknande förhållande, och själv hade valt det sistnämnda. Denna standpunkt kan vara av viss betydelse vid en bedömning av huruvida en sämre behandling av par av samma kön i lagstiftningen i vissa fall kan anses vara sådan åtskillnad som avses i artikel 26 i konventionen i fråga. I Finland har ju par av samma kön inte möjlighet att välja om de skall omfattas av regleringen eller inte.

Betydelsen av Europarådets människorättskonvention när det gäller regleringen av samlevnaden mellan parter av samma kön i

ett parförhållande har åtminstone hittills varit mindre än betydelsen av de normer i fråga om grundläggande rättigheter och mänskliga rättigheter som nämns ovan. Enligt artikel 8 i Europarådets människorättskonvention har var och en rätt att åtnjuta respekt bland annat för sitt privat- och familjeliv. Av de avgöranden som den europeiska kommissionen för de mänskliga rättigheterna och domstolen för de mänskliga rättigheterna fattat kan man dock dra den slutsatsen att homosexuella par står utanför det skydd som familjelivet kommer i åtnjutande av. Artikel 14 i Europarådets människorättskonvention förbjuder diskriminering i frågor som gäller de mänskliga rättigheter som tryggas i människorättskonventionen. Så länge den tolkning av begreppet familjeliv som avses i artikel 8 består, kan det till exempel inte anses som diskriminering att rätten för par av samma kön att ingå äktenskap eller rätten att åtnjuta respekt för sitt familjeliv har begränsats. Artikel 8 i människorättskonventionen har dock betydelse för par av samma kön eftersom den förbjuder sådan reglering som kan anses kränka den rätt som personer med homosexuell läggning har att åtnjuta respekt för sitt privatliv.

Till människorättskonventionen har det i Rom den 4 november 2000 anslutits ett tolfte tilläggsprotokoll genom vilket förbudet mot diskriminering i artikel 14 utvidgas. Förbudet mot diskriminering skall således inte enbart gälla utövande av i konventionen erkända rättigheter och friheter utan blir allmänt tillämpligt. Tilläggsprotokollet bidrar således för sin del till att göra tolkningen av förbudet i människorättskonventionen mot diskriminering enhetligare i den aktuella frågan. Finland undertecknade tilläggsprotokollet den 4 november 2000.

4. Propositionens mål och de viktigaste förslagen

Allmänt

Avsikten är att göra det möjligt för par av samma kön att ingå partnerskap genom att låta registrera sitt parförhållande. Genom att registrera partnerskap får par som består av personer av samma kön i regel samma rättig-

heter och skyldigheter som gifta par. Det är dock fråga om en egen juridisk institution som är avskild från äktenskap.

Registrering av partnerskap

Förutsättningarna för registrering är enligt förslaget att vardera parten i ett parförhållande fyllt 18 år, att ingendera parten är gift eller partner i ett registrerat partnerskap och att parterna inte är nära släkt med varandra. Hinder mot partnerskap skall prövas vid magistraten på samma sätt som hinder mot äktenskap. Enligt propositionen registreras partnerskap hos en myndighet som har rätt att förrätta borgerlig vigsel. Registreringen sker så att vardera parten skall närvara personligen och underteckna en handling som avser registrering efter vilket den registrerande myndigheten bestyrker handlingen. Till registreringen hör således enligt förslaget inte ett mot vigsel svarande muntligt förbundet förfarande. Inget hindrar att släktingar eller andra inbjudna personer finns på plats.

Registreringens rättsverkningar

På rättsverkningarna av registrering skall enligt förslaget i regel tillämpas bestämmelserna i äktenskapslagen och andra bestämmelser genom vilka makars och förlovades ställning regleras. En part i ett registrerat partnerskap skall bland annat ha giftorätt i sin partners egendom, rätt till arv efter sin partner under samma förutsättningar som make, rätt till underhåll och å andra sidan underhållsskyldighet. Efter parts död skall den efterlevande parten på samma sätt som efterlevande make ha rätt till familjepension och i arvsbeskattningen skall bestämmelserna om make tillämpas på denne.

På ett registrerat partnerskap skall enligt förslaget dock inte tillämpas de bestämmelser som gäller konstaterande av faderskap på grund av äktenskap, bestämmelserna i namnlagen (694/1985) om makes släktnamn och inte heller bestämmelserna i adoptionslagen (153/1985) om makes rätt att adoptera ett barn. En partner i ett partnerskap kan således adoptera ett barn under samma förutsättningar som någon annan som inte lever i äktenskap. Däremot kan parterna i partnerskap

inte adoptera ett gemensamt barn och den ena partnern kan inte adoptera den andra partners barn med sådan verkan att barnet anses vara partnernas gemensamma barn (adoption inom familjen).

Partnerna i ett registrerat partnerskap kan få gemensam vårdnad om ett barn som bor i familjen, om detta är förenligt med barnets bästa. Enligt lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983) kan domstolen redan nu meddela ett sådant beslut och således behövs det ingen ny lagstiftning om denna fråga.

Upplösning av registrerat partnerskap

Ett registrerat partnerskap upplöses enligt förslaget när den ena partnern avlider eller genom domstolsbeslut. På upplösning av partnerskap tillämpas vad som gäller upplösning av äktenskap. Således är upplösning möjlig på ansökan efter betänketid eller efter att partnerna bött åtskils i två års tid. Rättsverkningarna av upplösningen av ett partnerskap är desamma som rättsverkningarna av äktenskapsskillnad. Efter att partnerskapet har upplösts förrättas avvitrning eller avskiljande av egendom, om någondera parten så yrkar. Om parterna i ett partnerskap inte når en överenskommelse om hur egendomen skall delas, har de möjlighet att ansöka om att domstolen förordnar en skiftesman. På registrerade partnerskap tillämpas också äktenskapslagens bestämmelser om samlevnadens upphörande. På detta sätt kan man trygga den svagare partens boende innan egendomen delas i samband med upplösning av partnerskapet.

Internationellt privaträttsliga bestämmelser

I den föreslagna lagen har också intagits internationellt privaträttsliga bestämmelser om förutsättningarna för att ett partnerskap skall kunna registreras och upplösas inför en finsk myndighet och förutsättningarna för att registrering och upplösning av ett partnerskap i en främmande stat skall anses som giltiga i Finland. I propositionen har registrering av partnerskap begränsats till de fall där parterna eller åtminstone en av dem har nära anknytning till Finland. Det föreslås också att

det skall vara möjligt att upplösa ett registrerat partnerskap i Finland i fall då en anknytning till Finland inte längre finns, men partnerskapet ursprungligen registrerades här. I bestämmelserna om erkännande av partnerskap som registrerats utomlands och i regleringen av vilken lag som tillämpas på ett registrerat partnerskaps rättsverkningar stödjer man sig däremot på de principer som gäller för makar.

5. Propositionens verkningar

För parterna i ett parförhållande innebär registreringen att de med vissa undantag kommer att få de rättigheter och skyldigheter som makar har. Dessa rättigheter och skyldigheter kan vara av stor praktisk, ekonomisk och principiell betydelse för parterna. Lagen ökar förutsägbarheten i den rättsliga ställning som partner har och ger ekonomisk trygghet med tanke på sociala risker, till exempel separation eller den ena partners död.

På basis av erfarenheterna i de övriga nordiska länderna kan man bedöma att antalet partnerskap som registreras per år blir cirka hundra, vilket är mindre än den årliga variationen när det gäller vigslar. Redan på basis av detta kan det konstateras att propositionens verkningar när det gäller den offentliga ekonomin blir små. Dessutom är det svårt att avgöra om verkningarna i sin helhet kommer att öka eller minska utgifterna, eftersom det att vardera partners ekonomiska ställning beaktas kan komma att minska beloppet av de förmåner som utbetalas till parterna med stöd av sociallagstiftningen.

6. Beredningen av propositionen

Familjekommissionens betänkande

Familjekommissionen jämförde lagstiftarens inställning till olika familjeformer och kom fram till att parförhållanden mellan personer av samma kön hade en särskilt avvikande ställning i förhållanden till de andra (Familjerna och lagen. Familjekommissionens betänkande, kommittébetänkande 1992:12). Den avgörande skillnaden bestod enligt kommissionen i att en man och en kvinna, om de så önskar, kan ingå äktenskap,

medan par av samma kön inte har motsvarande möjlighet att komma överens om att höra till familjelagstiftningens tillämpningsområde.

Familjekommissionen ansåg att syftet med den juridiska regleringen av äktenskap inte längre i dag är att upprätthålla vissa etiska eller religiösa värderingar, utan att lösa praktiska frågeställningar som uppstår under ett förhållande. Därför kan man inte enligt kommissionen anse att det föreligger etiska eller religiösa hinder mot att reglera parförhållanden mellan personer av samma kön och att man härvid använder sig av lösningar som påminner om dem som finns i äktenskapslagen. På dessa grunder stannade kommissionen för att föreslå beredning av lagstiftning vars syfte är att par av samma kön, om de så vill, skall få registrera sitt parförhållande.

Riksdagens utlåtande med anledning av en lagmotion

Under 1996 års riksmöte väckte 58 riksdagsledamöter en lagmotion med förslag till lag om registrering av partnerskap mellan två personer av samma kön (LM 26/1996 rd). Den föreslagna lagen motsvarade i huvuddrag den lagstiftning som då gällde i Danmark, Norge och Sverige. Rättsverkningarna av registrerade partnerskap var enligt förslaget såtillvida mer begränsade än i en lagmotion som väcktes under 1993 års riksmöte (LM 4/1993 rd) att parterna i ett registrerat partnerskap inte hade jämförts med makar vid tillämpning av bestämmelserna om adoption.

I sitt betänkande konstaterade lagutskottet att den allmänna inställningen till lagmotionen var motstridig och tudelad (LaUB 10/1997 rd). Lagutskottet konstaterade också att det till den ställning som par av samma

kön har ansluter sig missförhållanden som måste rättas till genom lagstiftning. I betänkandet betonades att utgångspunkten härvid skall vara att partnerskap inte jämföras med äktenskap.

Lagutskottet ansåg det dock inte vara en riktig lösning att godkänna lagmotionen. Sin ståndpunkt motiverade lagutskottet med att det är fråga om ett lagstiftningsprojekt som gäller grunderna för familjelagstiftningen. Därför ansåg lagutskottet att lagstiftningen måste basera sig på en noggrant utarbetad, välmotiverad regeringsproposition och en ingående utskottsbehandling. Riksdagen förkastade lagmotionen och godkände hemställan om att regeringen vidtar behövliga lagstiftningsåtgärder för att avlägsna de rättsliga olägenheterna i anslutning till samlivet mellan par av samma kön.

Arbetsgruppens betänkande

Justitieministeriet tillsatte den 17 december 1997 med anledning av riksdagens uttalande en arbetsgrupp med uppgift att utreda behövliga lagstiftningsåtgärder för att avlägsna olägenheter som ansluter sig till samlevnaden mellan två personer av samma kön och för att samordna olika ministeriers samarbete i frågan. Arbetsgruppens betänkande blev klart den 10 maj 1999. I betänkandet föreslogs att par av samma kön ges möjlighet att registrera sitt parförhållande. Med anledning av betänkandet gavs sammanlagt 61 utlåtanden från olika myndigheter, politiska partier och organisationer. Ett sammandrag av utlåtandena har utarbetats. En klar majoritet av dem som lämnat utlåtande förhåller sig positivt till att personer av samma kön skall få registrera sitt parförhållande.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslaget

1 kap. Registrering av partnerskap

1 §. I den föreslagna paragrafen finns en allmän bestämmelse om att två personer av samma kön kan låta registrera sitt partnerskap. En förutsättning för registrering är att vardera parten har fyllt 18 år.

2 §. I den föreslagna paragrafens 1 mom. bestäms om hinder mot partnerskap. Partnerskap får enligt 1 punkten inte registreras om part i ett parförhållande redan är gift eller registrerad partner.

Med hänsyn till registrerings rättsverkningar är det inte heller tillåtet att registrera partnerskap mellan två personer av samma kön då parterna är så nära släkt med varandra att ingående av äktenskap inte är möjligt i samma situation. Förutom av den anledningen att en enhetlig lagstiftning när det gäller registrering av olika familjeformer är att föredra, är en hänvisning till äktenskapshindren motiverad också för att de andra nordiska länderna stannat för likartad lagstiftning. I 7—9 § äktenskapslagen nämnda hinder som grundar sig på nära släktskap skall således enligt 2 punkten tillämpas också när det gäller registrering av partnerskap mellan personer av samma kön. Således får ingen ingå partnerskap med en släkting i rätt uppstigande eller nedstigande led. Inte heller syskon eller halvsyskon får ingå partnerskap. Ett registrerat partnerskap mellan en adoptivförälder och ett adoptivbarn är förbjudet liksom ett registrerat partnerskap mellan personer av vilka den ena är den andras brors eller systers avkomling.

Enligt den föreslagna paragrafens 2 mom. kan justitieministeriet bevilja dispens för registrering, då hindret beror på att parterna i ett parförhållande är adoptivförälder och adoptivbarn eller den ena parten är avkomling till den andra partens bror eller syster. På beviljande av sådant tillstånd skall tillämpas vad som bestäms i 8 och 9 § äktenskapslagen. Således förutsätter beviljandet av tillstånd synnerligen vägande skäl när det gäller

adoptivbarn och särskilda skäl när det gäller systers eller brors avkomling.

Enligt äktenskapslagen är det möjligt att få dispens från hinder på grund av minderårighet för att ingå äktenskap. Dispens när det gäller minderårighet har i praktiken ansökts närmast på grund av graviditet eller av religiösa skäl. Minderårighet är inte med tanke på registrering av parförhållanden mellan personer av samma kön ett sådant hinder som det vore behövligt att ge möjlighet att bevilja dispens från. I detta avseende avviker alltså förslaget från äktenskapslagen. Det är i vilket fall som helst möjligt att registrera ett parförhållande när parterna fyllt 18 år.

3 §. Magistraten skall enligt den föreslagna paragrafen vara enda myndighet som prövar hinder mot registrering av partnerskap. Med andra ord kan prövning av hinder mot registrering av partnerskap inte ske hos en i 10 § äktenskapslagen nämnd församling i den evangelisk-lutherska kyrkan eller det ortodoxa kyrkosamfundet. Vid hindersprövningen tillämpas vad som i 11—13 § äktenskapslagen bestäms om hindersprövning. Parterna i parförhållandet skall tillsammans begära hindersprövning hos magistraten. Parterna skall också lämna in en skriftlig försäkran till den som utför hindersprövningen om att ett i 2 § 1 mom. 2 punkten avsett hinder inte föreligger. Konstaterar magistraten att det inte föreligger några hinder mot registrering, skall den lämna parterna i parförhållandet ett intyg över detta.

4 §. Partnerskap skall enligt den föreslagna paragrafens 1 mom. registreras av en myndighet som har rätt att förrätta borgerlig vigsel. Sådana myndigheter är enligt 17 § äktenskapslagen lagman, tingsdomare och härads-skrivare.

På samma sätt som det bestäms om vigsel till äktenskap i 18 § äktenskapslagen får partnerskap inte registreras, om den som förrättar registrering känner till någon omständighet som hindrar registrering eller konstaterar att part i parförhållandet på grund av rubbat sinnestillstånd uppenbart inte förmår inse registrerings betydelse. Bestämmelsen

skall förutom när det gäller sjukdomsfall också tillämpas om den som begär registrering är påverkad av rusmedel och därför uppenbart inte kan förstå betydelsen av registreringen.

Den myndighet som förrättar registrering av partnerskap, skall enligt den föreslagna paragrafens 3 mom. på ett sätt som motsvarar vad som bestäms i 18 § 2 mom. äktenskapslagen, försäkra sig om att hindren mot registrering har prövats i enlighet med vad som bestäms i 3 §. Om det gått mer än fyra månader sedan intyget över hindersprövning utfärdades, kan registrering inte förrättas på grundval av intyget.

5 §. Den föreslagna paragrafen innehåller bestämmelser om själva registreringsförfarandet. Registreringens starkt personliga karaktär förutsätter att vardera parten i parförhållandet skall närvara samtidigt vid registreringsförrättningen.

Partnerskap registreras så att parterna i ett parförhållande själva tillsammans undertecknar en anmälan om registrering i närvaro av den som förrättar registreringen. Den registrerande myndigheten bestyrker samtidigt registreringen med sin namnteckning. Till registreringen hör således enligt förslaget inte ett mot vigsel svarande muntligt formbundet förfarande (15 § äktenskapslagen och 9 § äktenskapsförordningen; 820/1987), men inget hindrar att släktingar eller andra inbjudna personer är närvarande vid förrättningen. Avsikten är att för anmälan fastställa ett formulär för en blankett med en beskrivning av registreringens betydelse och viktigaste rättsverkningar. Den som förrättar registrering kan gå igenom blanketten med dem som ämnar låta registrera sitt parförhållande och på detta sätt försäkra sig om att det är parternas fasta önskan att ingå partnerskap.

6 §. Registreringen av ett partnerskap är enligt den föreslagna paragrafens 1 mom. ogiltig, om den inte förrättats på det sätt som avses i 5 § eller om den har förrättats av någon annan än en myndighet som avses i 4 § 1 mom. Således förorsakar bland annat det att parterna i parförhållandet inte är närvarande samtidigt att registreringen blir ogiltig. Där- emot bör observeras att en försummelse att iaktta bestämmelserna om hinder mot registrering av partnerskap inte i sig förorsakar

ogiltighet.

Om registreringen är ogiltig enligt 1 mom., kan republikens president på ansökan av någondera parten och på synnerligen vägande skäl besluta att registreringen trots detta skall anses vara giltig. Förslaget motsvarar till denna del 19 § 2 mom. äktenskapslagen. Denna möjlighet kan motiveras med att orsaken till registrerings ogiltighet i allmänhet vore den registrerande myndighetens felaktiga förfarande och ogiltigheten dessutom skulle vara oskälig för parterna i ett parförhållande i synnerhet om saken kommer fram först långt efter registreringen. Om någondera parten i ett parförhållande har avlidit, kan ansökan göras också av dennes arvingar.

2 kap. **Upplösning av registrerat partnerskap**

7 §. Ett registrerat partnerskap upplöses enligt 1 mom. i den föreslagna paragrafen då den ena partnern avlider eller dödförklaras eller genom domstolsbeslut. Enligt 2 mom. gäller i fråga om upplösning av partnerskap vad som bestäms om äktenskapsskillnad i äktenskapslagen. På registrerade partnerskap tillämpas också äktenskapslagens bestämmelser om samlevnadens upphörande. En domstol kan med andra ord besluta att den part som har ett större behov av bostad kan bo kvar i parternas gemensamma hem i enlighet med vad som bestäms i 24 § äktenskapslagen, och förplikta den andra partnern att flytta bort från det gemensamma hemmet.

Det skall enligt förslaget vara möjligt att upplösa ett registrerat partnerskap med tillämpning av äktenskapslagens bestämmelser om äktenskapsskillnad antingen på gemensam ansökan av parterna eller på den ena partnerns ansökan. Parterna har således enligt förslaget rätt till partnerskapsskillnad efter en sex månader lång betänketid. Syftet med bestämmelserna om betänketid i äktenskapslagen var att förhindra förhastade äktenskapsskillnader. De emotionella och ekonomiska motstridigheter som ansluter sig till upplösning av parförhållanden är inte beroende av om parterna i ett parförhållande är av samma eller av olika kön. Därför är det inte motiverat att göra det lättare att upplösa ett partnerskap än ett äktenskap. Så förhåller det

sig trots att man vid partnerskapsskillnad i allmänhet inte behöver avgöra frågor som gäller barnen, vilket ofta är fallet vid äktenskapsskillnad.

Om parterna i ett registrerat partnerskap bött åtskils utan avbrott under de två senaste åren, har de rätt till partnerskapsskillnad utan betänketid.

På ett registrerat partnerskap skall enligt förslaget tillämpas också 27 § äktenskapslagen i enlighet med vilken ett registrerat partnerskap också i vissa andra fall kan upplösas utan betänketid. Absoluta hinder mot partnerskap på grund av vilka registreringen måste upphävas utan betänketid vore de fall som nämns i 7 § äktenskapslagen, dvs. att parterna är släkt med varandra i rätt nedstigande eller uppstigande led eller varandras syskon eller halvsyskon. Också ett gällande äktenskap eller registrerat partnerskap föreslås vara absolut hinder för registrering. I dessa fall är den allmänna åklagaren skyldig att föra talan om partnerskapsskillnad.

3 kap. **Ett registrerat partnerskaps rättsverkningar**

8 §. Med några få undantag skall registrering av partnerskap ha samma rättsverkningar som ingående av äktenskap. Bland annat när det gäller förmögenhetsfrågor skall på parterna i ett partnerskap tillämpas samma bestämmelser som på makar. Mellan parterna i partnerskap föreslås råda egendomsskillnad, det vill säga vardera äger den egendom som den ägde innan partnerskapet registrerades och den egendom som denne förvärvat efter detta. Vardera partnern svarar också för sina egna skulder. Ett undantag från detta är skuld som upptagits för familjens underhåll som parterna skall svara för tillsammans. Parterna i ett registrerat partnerskap skall dock på samma sätt som makar ha en rätt som motsvarar giftorätt i varandras egendom, om inte de upprättat ett partnerskapsförord som bestämmer något annat eller något annat följer av ett förordnande som gäller gåva eller testamente. Parternas rätt att råda över sin egendom begränsas av bestämmelserna i 37—39 § äktenskapslagen. Ägarens bestämmanderätt har i dessa lagrum begränsats närmast för att trygga den gemensamma bo-

staden. Parterna i partnerskap skall ha rätt att på det sätt som framgår av äktenskapslagen upprätta partnerskapsförord antingen före eller efter registreringen av partnerskapet.

Vid upplösning av ett registrerat partnerskap skall på delning av egendomen enligt förslaget tillämpas bestämmelserna om avvittring eller avskiljande av egendom i äktenskapslagens IV avdelning. Den partner som har mindre egendom kan vid avvittring ha rätt att i utjämning få egendom som den andra partnern äger. Om avvittringen leder till ett oskäligt resultat, kan den jämkas under de förutsättningar och på det sätt som bestäms i 103 b § äktenskapslagen. Då ett registrerat partnerskap upplöses på grund av den ena partners död tillämpas på den efterlevande partners arvsrätt vad som bestäms om efterlevande makes arvsrätt i ärvdabalken. Om den först avlidne partnern inte efterlämnade bröstärvingar, går kvarlåtenskapen till den efterlevande partnern. Ur den efterlevande partners synvinkel är det också viktigt att denne i enlighet med vad som bestäms i 3 kap. 1 a § ärvdabalken, oberoende av den avlidne partners bröstärvingars krav på arvsifte, odelad i sin besittning får hålla den bostad som parterna använt som sitt gemensamma hem eller någon annan till kvarlåtenskapen hörande bostad som är lämplig som hem för den efterlevande partnern.

Parterna i ett registrerat partnerskap skall också vara underhållsskyldiga gentemot varandra. Också vad som bestäms någon annanstans i lagstiftningen, till exempel i sociallagstiftningen, om makar skall tillämpas på parterna i registrerade partnerskap.

Också annars tillämpas på registrerade partnerskap alla bestämmelser om äktenskap, makar och förlovade, om inte något annat föreskrivs. Rättsverkningarna av förlovningsnumera små. Att jämställa dem som ämnar registrera partnerskap med förlovade innebär i praktiken närmast att ett med äktenskapsförord jämförbart partnerskapsförord kan upprättas i enlighet med 41 § äktenskapslagen redan innan partnerskap registreras.

9 §. Ett registrerat partnerskap får inte alla de rättsverkningar som ansluter sig till ingående av äktenskap. Enligt 1 mom. i den föreslagna paragrafen skall på partnerskap för det

första inte tillämpas sådana bestämmelser som gäller make utslutande på grund av dennes kön. Om en bestämmelse således gäller enbart mannen eller kvinnan i ett äktenskap, skall den inte tillämpas på parterna i ett partnerskap. På parterna i partnerskap tillämpas enligt den föreslagna lagen uttryckligen inte 2 § lagen om faderskap enligt vilken make är far till ett barn om barnet föds under äktenskapet. Bestämmelser i vilka makes kön tillmäts betydelse är nuförtiden mycket ovanliga. I lagen angående vissa familjerättsliga förhållanden av internationell natur (379/1929) finns det dock en bestämmelse enligt vilken lagen i mannens medborgarstat tillämpas på makars förmögenhetsförhållanden. Enligt den föreslagna paragrafen skall denna bestämmelse således inte tillämpas på registrerade partnerskap. En regeringsproposition om revidering av vissa internationellt privaträttsliga bestämmelser som gäller äktenskap och arvande avses bli avlämnad till riksdagen inom en nära framtid. Valet av lag som skall tillämpas på makars förmögenhetsförhållanden skall därefter grunda sig på anknytningar som kan tillämpas också på registrerade partnerskap.

På registrerade partnerskap skall enligt den föreslagna paragrafens 2 mom. inte heller tillämpas de bestämmelser i adoptionslagen som gäller makes rätt att adoptera barn. Angående makes rätt att adoptera barn bestäms i 6 § i nämnda lag. Bestämmelserna i namnlag om makes släktnamn skall inte tillämpas på registrerade partnerskap. Behovet av ett gemensamt släktnamn är minde när det gäller registrerade partners än när det gäller makar eftersom makar använder gemensamt släktnamn på grund av gammal tradition.

4 kap. **Bestämmelser som hör till den internationella privaträtten**

10 §. Den föreslagna paragrafen innehåller bestämmelser om finska myndigheters internationella behörighet i ärenden som gäller registrering av partnerskap. Utgångspunkten är att det skall vara möjligt att registrera partnerskap i Finland i alla de fall där parterna i ett parförhållande har tillräckligt stark anknytning till Finland.

Enligt 1 mom. 1 punkten är en finsk myn-

dighet behörig, om åtminstone den ena parten är finsk medborgare och är bosatt i Finland. En tillräcklig anknytning är enligt 2 punkten i momentet oberoende av parternas nationalitet också det att vardera parten i ett parförhållande varit bosatt i Finland i två års tid omedelbart före registreringen.

I propositionen föreslås att statsrådet genom förordning bestämmer vilka staters medborgarskap som kan jämföras med finskt medborgarskap. Detta skulle göra det möjligt att i fråga om dem tillämpa den behörighetsgrund som avses i 1 punkten. En förutsättning för att medborgarskap i någon annan stat skall kunna jämföras med finskt medborgarskap är att registrering av partnerskap i staten i fråga har i huvudsak samma rättsverkningar som den föreslagna lagen bestämmer. För att registreringen skall anses ha i huvudsak sådana rättsverkningar som den har enligt denna lag, skall registrerings rättsverkningar, åtminstone i andra frågor än sådana som gäller barn, påminna mycket om äktenskapets rättsverkningar. Med finskt medborgarskap kan således inte jämföras medborgarskap i en stat där registreringen skapar klart mindre rättsverkningar än ingående av äktenskap. Däremot har det ingen betydelse om rättsverkningarna i något enskilt avseende avviker från äktenskapets rättsverkningar.

För tillfället kunde man på grund av likartad lagstiftning genom förordning med finskt medborgarskap jämföras medborgarskap i de nordiska länderna och Nederländerna, samt tyskt medborgarskap när den lag som förbundsdagen antagit har trätt i kraft. Förordningen kan kompletteras efter hand då nya länder antar lagstiftning om registrering av parförhållanden mellan personer av samma kön.

Avsikten är att genom förordning av statsrådet endast ge en förteckning över de stater vilkas medborgarskap kan jämföras med finskt medborgarskap. Eftersom de egentliga grunderna för den enskildes rättigheter och skyldigheter anges i lag, förutsätter 3 mom. inte grundlagsordning.

11 §. Enligt den föreslagna paragrafen bestäms rätten att ingå partnerskap inför en finsk myndighet enligt finsk lag. När en finsk myndighet enligt 10 § är behörig att registre-

ra partnerskap skall med andra ord förutsättningarna för registrering prövas enligt 1 och 2 § i denna lag.

12 §. Enligt den föreslagna paragrafen är ett partnerskap som registrerats utomlands giltigt i Finland, om det är giltigt i den stat där registreringen förrättades. Ett av målen när det gäller den familjelagstiftning som hör till den internationell privaträtten är att skydda rättsförhållanden som uppstått på ett behörigt sätt i utlandet. Också när det gäller registrerade partnerskap måste det anses vara ändamålsenligt att registrering som förrättats utomlands skyddas och det är inte motiverat att ställa upp alltför strikta villkor för dess giltighet. Det allmänna intresset är i de flesta fall inte så stort att ett rättsförhållande som är giltigt i en annan stat inte skulle kunna erkännas här.

13 §. Paragrafen innehåller en bestämmelse om de finska domstolarnas internationella behörighet i ärenden som gäller upplösning av registrerade partnerskap. Behörigheten bestäms å ena sidan av om partnerskapet registrerats i Finland, å andra sidan enligt hemvistprincipen. Om partnerskapet registrerats i Finland, kan det upplösas i Finland även om parterna inte längre har anknytning till Finland. På detta sätt säkerställer man att parterna kan få partnerskapet upplöst oberoende om den stat vars medborgare de är vid den aktuella tidpunkten inte erkänner registrerade partnerskap och det av den anledningen inte går att ansöka om partnerskapsskillnad där.

Ärenden som gäller upplösning av registrerade partnerskap kan prövas i Finland också i enlighet med 8 § lagen angående vissa familjerättsliga förhållanden av internationell natur, om någondera av parterna i partnerskapet har hemvist i Finland. Prövning här är möjlig också då den som ansöker om upplösning har haft hemvist i Finland eller någon annan nära anknytning till Finland och denne inte kan få ärendet prövat i den stat där någondera partnern har hemvist eller detta skulle medföra oskäliga svårigheter. I dessa fall förutsätts dessutom att det med hänsyn till omständigheterna måste anses vara motiverat att ärendet prövas i Finland.

14 §. I den föreslagna paragrafen bestäms om giltigheten av beslut om upplösning av registrerade partnerskap som meddelats i en

främmande stat. Också i detta avseende stöder man sig i förslaget på samma principer som gäller makar enligt 11 och 12 § lagen angående vissa familjerättsliga förhållanden av internationell natur. Ett beslut om upplösning av partnerskap är således giltigt i Finland antingen utan särskild stadfästelse eller efter att Helsingfors hovrätt stadfäst beslutet.

Beslut om upplösning av registrerade partnerskap är enligt förslaget giltigt i Finland utan stadfästelse i de fall då vardera partnern i partnerskapet när beslutet meddelades var medborgare i den stat som den myndighet som meddelat beslutet om upplösning tillhör (11 § 1 mom. 1 punkten lagen angående vissa familjerättsliga förhållanden av internationell natur). Ett beslut om upplösning är enligt förslaget giltigt utan stadfästelse också om beslutet avser parter av vilka ingendera vid den tidpunkten var finsk medborgare och av vilka den ena eller vardera var medborgare i någon annan stat än den som myndigheten tillhör, och beslutet anses giltigt i vardera partens hemland (11 § 1 mom. 2 punkten lagen angående vissa familjerättsliga förhållanden av internationell natur).

Ett besluts giltighet förutsätter stadfästelse i Finland bland annat i de fall där beslutet gäller parter av vilka åtminstone den ena var finsk medborgare då beslutet meddelades. Också i de fall där ingendera av parterna i partnerskapet var finsk medborgare då beslutet meddelades och av vilka den ena eller vardera var medborgare i någon annan stat än den som myndigheten tillhör kräver beslutet stadfästelse, om det inte anses som giltigt i någondera partens hemland.

Ett beslut kan stadfästas i Finland om någondera parten i partnerskapet har haft en sådan anknytning till en främmande stat att en myndighet där har haft tillräcklig anledning att ta upp ärendet till prövning och beslutet inte strider mot de grundläggande principerna i den finska rättsordningen.

15 §. Enligt lagförslagets 8 § tillämpas på partnerskap mellan personer av samma kön med vissa få undantag de bestämmelser som gäller äktenskap och makar. Denna hänvisning avser således också internationellt privaträttsliga bestämmelser, både allmänna sådana och dem som grundar sig på konventioner, om inte något annat följer av denna lag

eller av vad som bestäms någon annanstans. I denna paragraf föreslås att bestämmelserna i den nordiska äktenskapskonventionen (FördrS 20/1931) inte skall tillämpas på partnerskap mellan personer av samma kön. I den nordiska äktenskapskonventionen finns det bestämmelser om bland annat den lag som tillämpas på makars förmögenhetsförhållanden (artikel 3) och om giltigheten av äktenskapsförord mellan makar (artikel 4). I stället för dessa bestämmelser skall allmänna, till den internationella privaträtten hörande bestämmelser tillämpas. Förslaget motsvarar i detta avseenden lagstiftningen i de övriga nordiska länderna.

Till den internationella privat- och processrätten hörande bestämmelser om ingående och upplösning av äktenskap finns också bland annat i en förordning som Europeiska unionens råd antagit den 29 maj 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar för makars gemensamma barn (EG nr 1347/2000). Dessa bestämmelser tillämpas inte på registrering av partnerskap eller på upplösning av registrerade partnerskap. Inte heller hänvisningsbestämmelsen i 8 § i den föreslagna lagen leder till att förordningen skall tillämpas eftersom specialbestämmelser om de finska myndigheternas behörighet i ärenden som gäller upplösning av registrerat partnerskap och erkännande av utländska beslut om upplösning av registrerat partnerskap har tagits in i denna lag. Det är därför inte nödvändigt att särskilt föreskriva att sådana bestämmelser inte tillämpas på registrerade partnerskap.

5 kap. Särskilda bestämmelser

16 §. I den föreslagna paragrafen finns ett sedvanligt bemyndigande att utfärda förordning. Närmare bestämmelser om lagens verkställighet kan vid behov utfärdas genom förordning av statsrådet.

2. Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft cirka två månader efter att den har antagits och blivit stadfäst.

3. Lagstiftningsordning

I den föreslagna lagens 10 § finns bestämmelser om de finska myndigheternas behörighet i ärenden som gäller registrering av partnerskap. Det registrerade partnerskapet såsom rättslig institution finns för närvarande endast i några stater. För att säkerställa att registreringen av partnerskap har rättslig betydelse för parterna, är det motiverat att begränsa de finska myndigheternas behörighet att registrera partnerskap till sådana fall där parterna i ett parförhållande har en tillräcklig anknytning till Finland eller till en främmande stat som har motsvarande reglering.

Enligt 10 § 1 mom. 1 punkten i den föreslagna lagen kan partnerskap ingås i Finland, om åtminstone den ena av parterna i ett parförhållande är finsk medborgare och är bosatt i Finland. Med finskt medborgarskap kan dock enligt 10 § 2 mom. genom förordning av statsrådet jämsställas medborgarskap i en sådan främmande stat där lagstiftningen erbjuder möjlighet att registrera partnerskap med i huvudsak samma rättsverkningar som den finska lagen föreskriver.

En förordning av statsrådet är behövlig för att man sannolikt inom de närmaste åren kommer att sätta i kraft lagstiftning som motsvarar den föreslagna lagen i flera europeiska länder. Förteckningen över stater i den förordning av statsrådet som anger vilket medborgarskap som kan jämsställas med finskt medborgarskap kan härvid uppdateras. De förutsättningar under vilka medborgarskap i en främmande stat kan jämsställas med finskt medborgarskap anges i 10 § 2 mom.

Bemyndigandet att utfärda förordning är snävt och noga avgränsat eftersom förordningen enbart skall innehålla en förteckning över de stater som kan jämsställas med Finland i ovan nämnda avseende. Rättsverkningarna av registrering bestäms däremot enligt den föreslagna lagen. Eftersom grunderna för den enskildes rättigheter och skyldigheter således anges i lag på det sätt som 80 § 1 mom. grundlagen förutsätter, kan propositionen behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

*Lagförslaget***Lag****om registrerat partnerskap**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.**Registrering av partnerskap****1 §**

Två personer av samma kön vilka vardera fyllt 18 år kan låta registrera sitt parförhållande på det sätt som föreskrivs i denna lag.

2 §

Partnerskap får inte registreras, om

1) den ena parten i ett parförhållande redan är registrerad partner eller är gift, eller

2) parterna i ett parförhållande är släkt med varandra på ett sådant sätt att släktskapet enligt 7—9 § äktenskapslagen (234/1929) är ett hinder mot äktenskap.

Med motsvarande tillämpning av vad som föreskrivs i 8 och 9 § äktenskapslagen, kan justitieministeriet trots ett på släktskap grundat hinder mot partnerskap ge tillstånd till registrering av ett partnerskap.

3 §

Magistraten skall undersöka att det inte föreligger något i lag föreskrivet hinder mot partnerskap. Vid prövning av hinder mot partnerskap gäller i övrigt vad som i 11—13 § äktenskapslagen föreskrivs om prövning av hinder mot äktenskap.

4 §

Partnerskap registreras av en myndighet som har rätt att förrätta borgerlig vigsel.

En i 1 mom. avsedd myndighet får inte registrera ett partnerskap, om den känner till en omständighet som hindrar registrering eller om den konstaterar att någondera av parterna på grund av rubbat sinnestillstånd inte förmår inse partnerskapets betydelse.

En i 1 mom. avsedd myndighet skall före registrering av ett partnerskap försäkra sig om att hinder mot partnerskap prövats på det sätt som föreskrivs i 3 §. Registrering av partnerskap får inte förrättas, om det förflutit mer än fyra månader från det intyget över hindersprövning utfärdades.

5 §

Partnerskap registreras så att vardera parten i ett parförhållande i närvaro av en i 4 § 1 mom. avsedd myndighet tillsammans undertecknar en registreringshandling varefter myndigheten bestyrker handlingen med sin namnteckning.

6 §

Registreringen av ett partnerskap är ogiltig, om den inte har förrättats på det sätt som föreskrivs i 5 § eller om partnerskapet inte har registrerats av en myndighet som avses i 4 § 1 mom.

Republikens president kan på synnerligen vägande skäl besluta att en registrering av ett partnerskap som enligt 1 mom. är ogiltig skall anses vara giltig. En ansökan om detta kan göras av vardera partnern i ett partnerskap eller, om någondera av dem avlidit, av dennes arvingar.

2 kap.

Upplösning av registrerat partnerskap

7 §

Ett partnerskap upplöses då den ena partnern i partnerskapet avlider eller dödförklaras, eller genom domstolsbeslut.

Beträffande upplösning av partnerskap gäller vad som i äktenskapslagen föreskrivs om äktenskapsskillnad.

3 kap.

Registrerat partnerskaps rättsverkningar

8 §

Registrering av partnerskap har samma rättsverkningar som ingående av äktenskap, om inte något annat föreskrivs.

Upplösning av registrerat partnerskap har samma rättsverkningar som upplösning av äktenskap, om inte något annat föreskrivs.

En bestämmelse om äktenskap i en lag eller en förordning tillämpas också på registrerat partnerskap, om inte något annat föreskrivs.

En bestämmelse om make i en lag eller en förordning tillämpas också på en partner i ett partnerskap som avses i denna lag, om inte något annat föreskrivs. På parter i ett parförhållande vilka ämnar registrera sitt partnerskap tillämpas vad som föreskrivs om förlovade, om inte något annat föreskrivs.

9 §

På partnerskap tillämpas inte de bestämmelser i lagen om faderskap (700/1975) som gäller konstaterande av faderskap på grund av äktenskap och inte heller andra sådana bestämmelser som gäller make enbart på grund av dennes kön.

På partnerskap tillämpas inte de bestämmelser i adoptionslagen (153/1985) som

gäller makes rätt att adoptera barn och inte heller bestämmelserna i namlagen (694/1985) om makes släktnamn.

4 kap.

Bestämmelser som hör till den internationella privaträtten

10 §

Partnerskap får registreras i Finland endast, om

1) åtminstone den ena parten i ett parförhållande är finsk medborgare och är bosatt i Finland, eller

2) vardera parten i parförhållandet har varit bosatt i Finland under de två år som omedelbart föregår registreringen.

Genom förordning av statsrådet kan bestämmas att med finskt medborgarskap vid tillämpning av 1 mom. kan jämsättas medborgarskap i en sådan främmande stat vars lagstiftning ger möjlighet att registrera partnerskap med i huvudsak samma rättsverkningar som föreskrivs i denna lag.

11 §

Rätten att registrera partnerskap inför en finsk myndighet bestäms enligt finsk lag.

12 §

Ett registrerat partnerskap mellan två personer av samma kön som registrerats i en främmande stat är giltigt i Finland, om det är giltigt i den stat där registreringen förrättades.

13 §

Ett ärende som gäller upplösning av partnerskap kan prövas i Finland, om

1) registreringen av partnerskapet har förrättats i Finland, eller

2) en partner i partnerskapet har en sådan anknytning till Finland att en finsk domstol vore behörig i ett äktenskapsskillnadsärende enligt 8 § lagen angående vissa familjerättsliga förhållanden av internationell natur (379/1929).

14 §

På giltigheten av ett beslut som meddelats i

en främmande stat om upplösning av partnerskap tillämpas vad som i 11 och 12 § lagen angående vissa familjerättsliga förhållanden av internationell natur föreskrivs om giltigheten i Finland av beslut som i en främmande stat meddelats om upplösning av äktenskap.

15 §

Med avvikelse från det som föreskrivs i 8 § om partnerskaps rättsverkningar skall på partnerskap inte tillämpas den i Stockholm den 6 februari 1931 mellan Finland, Danmark, Island, Norge och Sverige avslutade konventionen, innehållande internationellt privaträttsliga bestämmelser om äktenskap, adoption och förmynderskap (FördrS

20/1931) eller lagen om godkännande och verkställighet av nämnda konvention (413/1931).

5 kap.

Särskilda bestämmelser

16 §

Närmare bestämmelser om verkställigheten av denna lag utfärdas vid behov genom förordning av statsrådet.

Denna lag träder i kraft den _____.

Helsingfors den 15 december 2000

Republikens President

TARJA HALONEN

Justitieminister Johannes Koskinen

